अङ्कुशादिना १आकर्षणे । "अङ्कुशं शौचमित्याहुरर्थानामुपधारणे। आनाम्य फलितां शाखां पक्वं पक्वं प्रशातयेत्" १४०। २सम्यक्चिन्तने च । युच्। उपधारणा योगाङ्गे चित्तस्य एकविषये स्थापनार्थव्यापारभेदे स्त्री ।

उपधावन न० उप+धाव-ल्युट् । १उपसरणे २अनुचिन्तने

उपधि पु० उप+धा-भावे कि । अन्यथास्थितस्य वस्तुनोऽन्यथा प्रकाशनरूपे व्यापारे ।"योगाधमनविक्रीतो योगदानप्रतिग्रहम् । यत्र वाप्युपधिं पश्येत् तत्सर्वं विनिवर्त्तयेत्" मनुः२छले अमरः "अरिषु हि विजयार्थिनः क्षितीशाः विदधति सोपधि सन्धिदूषणानि" किरा० । "बलोपधिविनिर्वृत्तान् व्यवहारान् निवर्त्तयेत्" या० स्मृतौ दीपकलिकायां पाठः । उपधिश्छलमिति शूलपा० बलोपाधीति" मिता० पाठः उपाधिर्भयादिरिति व्याख्यातञ्च । "बलोपधिकृतम्" या० स्मृ० । "पणं वितथमास्थाय सर्पैरुपधिना कृतम्" भा० अ० २७अ०। "स्मृत्वा चैवोपधिकृतं मातुर्दास्यं निमित्ततः" ३४अ० । आधारे कि ।३रथचक्रे हेम० । उपधिना छलेन जीवन्ति ठक् । औपधिक भयादिदर्शनेन धनोपजीविनि "उत्कोचकाश्चौपधिका वञ्चकाः कितवास्तथा" मनुः औपधिका ये भयादिदर्शनादिनाधनमुपजीवन्तीति कुल्लू०। उपधिका इति पाठोऽनाकरः

पधूपित पु० उप+धूप-क्त । १मृथौ २सन्तापयुते त्रि० ।

उपधूमित त्रि० धूमोजातोऽस्य तारका० इतच् दाहकायोगात् अल्पं धूमितं प्रा० स०। १जातधूमे (धोओयान) यात्रादौ वर्ज्जनीये ज्योतिषोक्ते सूर्य्यगन्तव्यदिग्भागे स्त्री "दग्धा दिगैन्द्री ज्वलिता दिगैश्युपधूमिता चानलदिक् प्रभाते प्रत्येकमेवं प्रहराष्टकेन क्रमाद्दिशोऽष्टौ सविता क्रमेत । दग्धा दिगुक्ता दिननाथयुक्ता विवस्वदाप्ता भवति प्रदीप्ता । संधूमिता यां सविता प्रयाता शेषा दिगन्ताः खलु पञ्चशान्ताः" पेयू० वसन्तराजः । तन्निदर्शनचक्रं यथा ।

	दग्धा	दीप्ता	उपधूमिता	५शान्ताः
१यामे	ऐशी	पूर्व्वा	आग्नेयी	याम्यादिसौम्यान्ताः
२यामे	पूर्वा	आग्नेयी	याम्या	नैर्ऋत्यादीशानान्ताः
३यामे	आग्नेयी	याम्या	नैर्ऋती	पश्चिमादिपूर्वान्ताः
४यामे	याम्या	नैर्ऋती	वारुणी	वायव्यादिवह्निदिगन्ताः
५यामे	नैर्ऋती	पश्चिमा	वायवी	सौम्यादियाम्यान्ताः
६यामे	पश्चिमा	वायवी	उत्तरा	ईशादिनैर्ऋत्यन्ताः
७यामे	वायवी	उत्तरा	ऐशी	पूर्वादिपश्चिमान्ताः
८यामे	उत्तरा	ऐशी	पूर्वा	आग्नेय्यादिवायव्यन्ताः

तत्र प्रहरभेदेन दग्धादित्रिके न गच्छेत् शान्तासु पञ्चसु गच्छेत् । एवं प्रधूमिता संधूमितादयोऽप्यत्र ।

उपधृति स्त्री उप+धृ-क्तिन् । १सन्धारणे २किरणे हेम० ।

उपधेय त्रि० उप+धा-यत् । मन्त्रभेदेन स्थापनीये इष्टकादौ "वयःशब्दवन्मन्त्रोपधेयास्विष्टकासु" सि० कौ० ।

उपध्मान पु० उःउवर्णः पश्च ध्मायतेऽनेन उप+ध्मा-करणे ल्युट् ।ओष्ठे "तालव्या ओष्ठजावुपू" "उपूपध्मानीयानामोष्ठौ" सि० कौ० उक्तेः तस्य उवर्णपयोरुच्चारस्थानत्वात्तथात्वम् । उपध्मान इति केचिदाहुः ।

उपध्मानीय पु० उपाध्माने ओष्ठे भवः छ । पफपरे विसर्गस्थानिके गजकुम्भाकृतितया लेखनीये वर्णभेदे उपध्मानशब्दे उदा० । उपाध्मानीय इति केचिदाहुः ।

उपध्वस्त त्रि० उप+ध्वन्स-क्त । १नष्टे २मिश्रिते च।"कृष्णग्रीवा आग्नेया बभ्रवः सौम्याः उपध्वस्ताः सावित्रा वत्सतर्यः" यजु० २४,२४ उपध्वंसनमधःपतनम्" वेददी० "एतद्ध्यस्यै रूपतममिवेति रोहिणी ह त्वेवोपध्वस्ता" शत० ब्रा० ४,५,८,२ । "सहस्रदक्षिणे त्रिरात्रे प्रतिविभज्य नयन् रोहिणीमुपध्वस्ताम्" कात्या० १३,४,१५। "उपध्वस्तां मिश्रिताम्" संग्रहवृत्तिः ।

उपनक्षत्र न० उपगतं नक्षत्रम् अत्या० स० । अश्विन्यादिसप्तविंशतिनक्षत्राणां प्रत्येकं सप्तविंशत्यानुगतेषु ७२९ संख्यातेषु राशिचक्रस्थेषु तारकाभेदेषु । "तानि वा एतानि सप्तविंशतिः, नक्षत्राणि सप्तविंशतिः, सप्तविंशतिर्होप नक्षत्राण्येकैकं नक्षत्रमनूपतिष्ठन्ते तानि च सप्त शतानि विंशतिश्चाधि" शत० ब्रा० १०,५,४,५ । अत्राधीत्यनेन नवाधिकत्वं गम्यते सप्तविंशत्या सप्तविंशतिगुणने ७२९ संख्यासम्भवात् श्रुतौ स्पष्टाक्षरेण तथानुक्तिस्तु इष्टकानां ७२० संख्यकत्वात्तत्संख्यासाम्यसम्पादनार्थेति बोध्यम्

उपनख न० उपगतमधिष्ठानतया नखं नखमांसम् अत्या० स० । सुश्रुतोक्तेषु चतुश्चत्वारिंशत्क्षुद्ररोगेषु चिप्पाख्ये रोगभेदे । तल्लक्षणं तु तत्रोक्तं "नखमांसमधिष्ठाय पित्तं वातश्च वेदनाम् । करोति दाहपाकौ च तं व्याधिं चिप्पमादिशेत् । तदेव क्षतरोगाख्यं तथोपनखमित्यपि"।

उपनत त्रि० उप-नम-क्त । १नम्रे "शौरेः प्रतापोपनतैरितस्ततः" माघः २उपगते च "अचिरोपनतां स मेदिनीम्" रघुः । ३उपस्थिते च हेम० ।

उपनति स्त्री उप+नम-भावे क्तिन् । १नमने २उपगमे ३उपस्थितौ आधारे क्तिन् । उपनत्याधारे "मांसं म उप-